

TÜRK BASININDA EKONOMİ HABERCİLİĞİNİN GELİŞİM SÜRECİNDEKİ İÇERİĞİ

Yard. Doç. Dr. Erkan YÜKSEL*

ÖZET

Türk basınında ekonomi haberciliğinin bir kaç ekonomi haberi ve bir kaç sütunluk bölümler halinden, başlıbaşına ekonomi sayfaları ve hatta gazetelerine dek uzanan süreçte, genel görünümünün belirli kilometre taşları ile ortaya konulması bu çalışmanın temel problem konusunu oluşturmaktadır. 1975, 1985 ve 1995 yıllarında yayınlanan belli başlı gazetelerin (Cumhuriyet, Dünya, Global, Hürriyet, Sabah, Zaman Gazeteleri) ekonomi haberleri ile köşe yazıları üzerinde yapılan içerik analizi, ülkenin ekonomi politikalarındaki gelişimle birlikte, ekonomi haberi yelpazesinin de genişlediğini ortaya koymaktadır. Yaşanan bu süreçte ekonomi haberciliğinin konusu (içeriği) ile birlikte hedef kitesinde de önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Ayrıca elde edilen bulgular, ekonomi haberlerinden ekonomi basınına uzanan süreç içerisinde ekonomi haberciliğinin yayın politikaları üzerinde nereden nereye geldiğinin ortaya konulması anlamında da önemli görülmüştür.

PROBLEM VE YÖNTEM

Türk basın tarihinde 1970'lerde sancıları çekilen, 1980'lerde doğumunu yaşayan ve adı konulan, 1990'larda kimliğini arama yolunda ilerleyen ekonomi haberciliği, toplumsal yaşamın ekonomik boyutlarına paralel bir yol ve süreç izlemiştir (Yüksel, 1999, s. 130-190). Bu çalışmada, Türk basınının gelişimi içerisinde ekonomi konularına hangi boyutlarıyla yer verildiği; içerik analizi yöntemiyle (Gökçe, 1995), belirli kilometre taşları çerçevesinde ortaya konulmuştur. Çalışma, araştırmacının yüksekisans tezinde yer verdiği uygulama bölümü verilerinden hareketle (Yüksel, 1996), günümüz gelişmelerine yönelik değerlendirmeleri kapsamaktadır.

Çalışmanın sınırlılıkları anlamında ilk adımı, incelenecek zaman diliminin belirlenmesi oluşturmaktadır. Bunun için yargısal biçimde, geçmişe dönük olarak 10' ar yıllık zaman aralıklarını kapsayacak şekilde 1995, 1985 ve 1975 yıllarının ve bu yıllara ait Nisan ayının 1-10., Mayıs ayının 11-20. ve Haziran ayının da 21-30. günleri incelenecek zaman dilimi şeklinde tanımlanmıştır. Türk basınında ekonomi

*Anadolu Üniversitesi, İletişim Bilimleri Fakültesi

haberciliğinin örnekleri anlamında ise gazete seçimi yapılmıştır. 1995 yılı baz alınarak yapılan bir değerlendirme ile çalışmada, basında ekonomi konularının görülmesi açısından Hürriyet, Sabah, Cumhuriyet ve Zaman Gazeteleri ile ekonomi basını konularının görülmesi açısından Dünya ve Global Gazeteleri ekonomi haberciliğini temsil yeteneğine sahip gazeteler olarak inceleme kapsamına dahil edilmiştir. Seçilen gazetelerin de ekonomi haberlerinin yoğunluklu olduğu sayfaları inceleme birimi olarak ele alınmıştır. Gazetelerde ekonomi haberlerinin yer aldığı: 1975 yılında Cumhuriyet Gazetesi'nin 9. sayfası (Cuma günleri Ekonomi sayfası haline gelen 10. sayfası da dahil olmak üzere), Hürriyet Gazetesi'nin 6. sayfası, 1985 yılında Cumhuriyet Gazetesi'nin 9. sayfası, Hürriyet Gazetesi'nin 4. sayfası, Dünya Gazetesi'nin 1, 2 ve 3. sayfaları, 1995 yılında Cumhuriyet Gazetesi'nin 6 ve 7. sayfaları, Hürriyet Gazetesi'nin 6, 7, 8 ve 9. sayfaları, Sabah Gazetesi'nin 7, 8, 9 ve 10. sayfaları, Zaman Gazetesi'nin 6 ve 7. sayfaları, Dünya Gazetesi'nin 1, 2 ve 3. sayfaları, Global Gazetesi'nin 1, 2, 3 ve 4. sayfaları inceleme alanları olarak kabul edilmiştir. Belirlenen dönemlerde seçilen gazetelerin yayınlanmıyor olması bir sınırlılık olarak kabul edilmiştir. Ayrıca örneklem alınan sayfalardaki özel kutu ya da çerçeve içinde yer alan duyurum, kısa haber notu gibi köşeler de çalışmanın bir diğer sınırlılığı olarak kabul edilmiştir. Haber ile köşe yazıları ayrı biçimlerde ele alınmış ve konulaştırma analizi çerçevesinde yapılan kategorileştirmede bir konuya en az bir gazetenin en az beş kez değiniyor olması şartı aranmıştır. Sayfada yer alan tablo ya da grafik gibi görsel malzemeler ve çeşitli köşeler ise genel gözleme dayalı biçimde değerlendirilmiştir.

BULGULAR VE YORUMLANMASI

1975 Yılında Ekonomi Haberciliğinin Konuları

1975 yılında çalışmaya konu olan gazetelerden ikisi, Cumhuriyet ve Hürriyet Gazeteleri yayınlanmaktadır. 10 sayfa halinde yayınlanan Cumhuriyet Gazetesi'nde ekonomi haberleri, diğer haberlerden ayrı değildir. Ancak gazete, yalnızca cuma günleri, 10. sayfasını "Ekonomi" sayfa başlığıyla bu haberlere ayırmaktadır. Bu sayfada yer alan haberlerin konuları ile diğer günlerde gazetenin diğer sayfalarında dağınık halde yayınlanan ekonomi haberleri arasında önemli bir farklılık bulunmamaktadır. Bu nedenle, haftada bir gün yayınlanan "Ekonomi" sayfası ile birlikte, ekonomi haberlerinin yoğunluklu olduğu 9. sayfa da incelenmiştir.

Uygulanan içerik analizi çerçevesinde yapılan kategorileştirme sonunda Cumhuriyet Gazetesi'nde yayınlanan ekonomi haberlerinin önemli bir kısmında (13 haberde) tarım ve (11 haberde) ihracat konuları işlenirken, dış kaynaklı ekonomi haberlerini, enflasyon ve toplu iş sözleşmelerine ilişkin sorunların aynı ağırlıkta (10 haber) izlediği belirlenmektedir. Diğer haber konuları arasında ise

sırasıyla grev, bankacılık, döviz ve altın piyasası, sendikalar, maaş ve ücretler, otomotiv sektörü, sermaye piyasası gibi kategoriler ön plana çıkmaktadır.

1975'te 12 sayfa halinde yayınlanan Hürriyet Gazetesi'nde ekonomi haberleri, haber sayfalarında dağınık bir şekilde bulunmakla birlikte, ağırlıklı olarak 6. sayfada yayınlanan "İş ve İşçi Dünyası" köşesinde düzenli bir şekilde yer almaktadır. Bu nedenle gazetenin "iş ve İşçi Dünyası" köşesinde yer alan haberler inceleme kapsamına alınmıştır. Sayfada süreklilik göstermeyen bir biçimde döviz kurları ile birlikte altın fiyatları da tablo halinde verilen göstergeler arasındadır. Genel olarak iş ve İşçi Dünyası köşesinde her bir konunun üzerine sıklıkla gidilmediği ve dağınık konuların ele alındığı belirlenmektedir. Ancak bunlar arasında bankacılık kategorisine giren üç habere rastlanmaktadır.

1975 yılı bulguları biraraya getirildiğinde, yalnızca 9 kategori oluşturulabilmiş ve bunlara uygun 87 haber tespit edilmiştir. Bunlarda da sırasıyla tarım, ihracat, dış haber, enflasyon, toplu iş sözleşmeleri, grev, bankacılık, para piyasaları ve sendikalara yönelik konularının en fazla işlendiği belirlenmiştir.

1985 Yılında Ekonomi Haberciliğinin Konuları

1985 yılında inceleme kapsamındaki gazetelerden Cumhuriyet, Hürriyet ve Dünya Gazeteleri yayınlanmaktadır. Artık 12 sayfa halinde yayınlanmakta olan Cumhuriyet Gazetesi'nde, "Ekonomi" sayfa başlığı dikkati çekmektedir. Bu haberlere ayrılan 9. sayfada, bir düzenlilik göstermemekle birlikte döviz kurları, çapraz kurlar, altın ve gümüş fiyatlarına ilişkin tablolar yer almaktadır. Sayfaya alınan ilan durumuna göre bu tabloların yayınlanma süreçleri değişmektedir. Sayfada, Turgut Arıç'ın hazırladığı "İşadammının Günlüğü"nde örneğin ödeme takvimi gibi günlük gündem verilmekte, ayrıca "Dünya'dan", "Türkiye'den", "Kısa kısa" ve "Şirketlerden Haberler" gibi başlıklarla oluşturulan köşelerde haberler toplanmaktadır.

Gazetenin ekonomi sayfasında, incelenen dönemde yayınlanan haberlerin kategorileştirilmesi sonucunda, Tablo 1'den de anlaşılacağı şekilde, en fazla dış haber konusu (64 haberde) işlenmiştir. Daha sonra sırasıyla bankacılık, enflasyon, yatırım ve girişimler, ihracat, sermaye piyasası, tarım, yasal düzenleme ve yeni uygulamalar, vergi, birlik, oda ve dernekler, dış ticaret, kalite ve standart, toplantı ve görüşler kategorileri ön plana çıkmaktadır. Bu doğrultuda gazetenin öncelikle ve ağırlıklı olarak sanayici ve işadamları ile bunlarla ilişkisi bulunanlara olmak üzere, bir parça tarım üreticilerine ve ayrıca gündelik yaşama ilişkin konulara ağırlık verdiğini söylemek mümkündür.

1985 yılında Hürriyet Gazetesi 16 sayfa halinde yayınlanmaktadır. Gazetenin 4. sayfasında yayınlanan Necati Doğru yönetimindeki ekonomi sayfasının genellikle alt yarısında ilanlara yer verilmektedir. Pazar günleri yayınlanmayan sayfada süreklilik göstermeyen bir biçimde döviz kurları, altın fiyatları, çapraz kurlar tablo halinde yen almaktadır. Gazetenin ekonomi sayfalarındaki haberlerin kategorileştirilmesi sonucunda, Tablo 1'de de sunulduğu şekilde, en fazla bankacılık kategorisinde (41 haber) konuların yoğunlaştığı belirlenmektedir. Ardından sırasıyla

Tablo 1. Gazetelerde 1985 Yılında Yayınlanan Ekonomi Haberlerinin Kategorilere Göre Dağılımı

	Kategoriler	Cumhuriyet	Hürriyet	Dünya	Toplam
1	Bankacılık	47	41	64	152
2	Yasal düzenleme ve yeni uygulamalar	20	30	50	100
3	Yatırım ve girişimler	25	19	33	77
4	Dış haber	64	4	0	68
5	Vergi	14	37	14	65
6	Görüşler	10	32	22	64
7	Enflasyon	26	28	7	61
8	İhracat	23	9	26	58
9	Birlik, oda ve dernekler	11	14	28	53
10	Dış ticaret ilişkileri	11	6	22	39
11	Sermaye piyasası	22	4	6	32
12	Para piyasaları	5	19	7	31
13	Firma kazancı	9	5	14	28
14	Firma tanıtımı	0	3	25	28
15	Konferans, seminer...	8	3	14	25
16	Anlaşma ve ortaklık	5	0	18	23
17	Hazine	9	8	6	23
18	İthalat	5	7	11	23
19	Tarım	21	0	0	21
20	Avrupa Birliği ile ilişkiler	7	6	7	20
21	Kalite, standart, verimlilik	11	0	9	20
22	Ürün (kalite/fiyat) sorgulaması	0	18	0	18
23	Yabancı sermaye	5	7	6	18
24	Toplantı	11	0	5	16
25	Turizm ve seyahat	4	0	12	16
26	Ekonomik model sorgulaması	0	14	0	14
27	İhaleler	0	0	13	13
28	Siyasilerin yurtdışı gezileri	0	5	8	13
29	Fuar	6	0	6	12
30	Otomotiv	6	0	6	12
31	Çarşı-pazar	3	6	0	9
32	Görev/lendirilme, alınma vb.	4	0	5	9
33	İMF	5	4	0	9

34	İnşaat	3	6	0	9
35	Tekstil, konfeksiyon	0	0	8	8
36	Kutlama	0	0	7	7
37	Köprü ve baraj ortaklığı	0	7	0	7
38	Serbest bölge ticareti	3	4	0	7
39	Dış hayet ziyaretleri	0	0	6	6
40	Enerji	0	0	5	5
41	Petrol, akaryakıt	0	5	0	5
42	Sosyal güvenlik	5	0	0	5
43	Yeni ürün tanıtımı	5	0	0	5
	Toplam	413	351	470	1234

vergi konularına, görüşlere, yasal düzenleme ve yeni uygulamalara, enflasyona, yatırım ve girişimlere, ürün (kalite/fiyat) sorgulamasına, birlik, oda ve derneklere ve ekonomik model sorgulamasına yönelik haberler ön plana çıkmaktadır. Genel olarak ekonomi sayfalarının, öncelikli ve ağırlıklı olarak sanayi ve ticaretle uğraşan kesimle, bunlarla ilişkide bulunanlara ve daha az oranda olmak üzere gündelik yaşama, daha sonra da ülkenin ekonomik politikalarına ilişkin konularda yoğunluk kazandığı belirlenmektedir. Öte yandan ekonomi sayfalarında kategori oluşturacak nitelikte yorum yazısına rastlanmamıştır.

Ekonomi basımı anlamında ise, çalışmanın 1985'li günlerindeki döneminde Dünya Gazetesi incelenmiştir. 12 sayfa halinde yayınlanmakta olan gazetede 1, 2 ve 3. sayfa güncel ekonomi haberlerine ayrılmıştır. Gazetenin diğer sayfaları arasında piyasalara, ihale ve mal taleplerine, sermaye piyasasına, yeni kurulan şirketlere, iş dünyasına, arttırma ve eksiltmelere ve dış haberlere yönelik bölümler dikkati çekmektedir. Gazete ayrıca sektörel, bölgesel ve şirketlere yönelik ekler de yayınlamaktadır.

Tablo 1'de de görüleceği gibi gazetenin incelenen dönemdeki sayfalarında, bankacılık kategorisinde (64 haber) yoğunlaşma olduğu ortaya çıkmaktadır. Bunu sırasıyla yasal düzenleme ve yeni uygulamalar, yatırım ve girişimler, birlik, oda ve dernekler, firma tanıtımı ve sırasıyla dış ticaret, görüşler, firma kazancı, kongre, konferans, seminer, sempozyum, panel, vergi, ihaleler, anlaşma ve ortaklık ve ithalat kategorileri izlemektedir. Bankacılığın ardından ağırlıklı olarak gazetede, bilgilendirmeye yönelik konuların yer bulduğu belirlenmektedir. Bu bağlamda bilgilendirilecek olan, banka kredileri ve bankacılıkla ilgilenen, birlik, oda ve derneklerle ilişkili, yatırım ve girişimlere uzak olmayan, firmaları tanıma ihtiyacı hisseden, vergi ve ihalelerle, anlaşma ve ortaklıklar üzerinde bilgiler edinmeye çalışan, dış ticaret ve ithalat konularının içindeki sanayici ve işadamları biçiminde yorumlanabilir. Ayrıca yatırım ve girişimler başta olmak üzere diğer kategoriler de sanayici ve işadamlarının faaliyet sahası içindeki konulardır. O halde gazetenin ağırlıklı olarak sanayici ve işadamlarının faaliyet alanları ile ilgili konularda

yayınlar yaptığını söylemek mümkündür. Gündelik yaşama ilişkin ya da diğer alanlarda bir yoğunluk bulunamamıştır. İncelenen sayfalarda yer alan yorum yazılarında ise, belirgin bir kategorileşmeden söz etmek mümkün değildir. Köşe yazılarının kategorileştirilmesi sonucunda ancak 5'inin vergi konusuyla ilgili olduğu belirlenmektedir.

Elde edilen bulgular biraraya getirildiğinde, basında ekonomi anlamında 1985 yılında yayınlanan 1234 haber konusunun 43 kategoride yoğunlaştığı tespit edilmektedir. Bu doğrultuda bankacılık sektörünün büyük bir farkla birinci sıradadır. Ekonomi sayfalarında başlıca, sanayici ve işadamlarına ilişkin konuların ağırlığı ortaya çıkmaktadır. Enflasyon, vergi, yasal düzenleme ve uygulamalar ise, ülkenin genel ekonomi sorunlarına ve politikalarına işaret etmektedir. Yapısal bir değişim geçiren ekonomide vergi konuları gündemin baş sıralarında yer almaktadır. Yasal düzenleme ve yeni uygulamalar bu değişimin bir uzantısı olarak ekonomi sayfalarını işgal etmektedir. İşadamları ve politikacıların görüşleri, birlik, oda ve dernekler başlıca haber kaynaklarıdır. Ekonomik model sorgulaması gibi konular da 1985'li günlerde ekonomide yaşanan değişim atmosferinin tamamlayıcı öğeleri olarak nitelendirilebilir.

Köşe yazılarının değerlendirilmesinde ise, 40 konu elde edilmiş ve bunların kategorileştirilmesi sonucunda ağırlıklı bir yoğunlaşma belirlenememekle birlikte, 5'inin vergi konusunu ele aldığı belirlenmektedir. Dolayısıyla köşe yazılarının dağınık konular üzerinde geliştiği söylenebilir.

1995 Yılı Gazetelerinden Elde Edilen Bulgular

1985'te ekonomi basını kapsamında değerlendirilebilecek gazetelerin yayınlanmaya başladığı ve yaygın gazetelerde ekonomi haberlerinin birer ya da ikişer ekonomi sayfalarında toplanmaya başladığı belirlenmektedir. 1995'e gelindiğinde ise tablo oldukça değişmektedir. 1995'te Cumhuriyet Gazetesi, 18 sayfa halinde yayınlanmaktadır. Ekonomi haberleri 6. sayfada "Ekonomi/Para Raporu" ve 7. sayfada "Ekonomi" sayfa başlıklarıyla yer bulmaktadır. İki sayfaya çıkan ekonomi haberleri arasından, para piyasalarına dönük olanlar, artık ayrı bir sayfa başlığı adıyla anılmaya başlamıştır. Genel olarak bir süreklilik göstermediği anlaşılabilir. Birlikte 6. sayfada hafta içi günlerde İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB) verileri, döviz kurları, yatırım fonları, altın fiyatları, dünya borsaları, Merkez Bankası verileri, Emisyon, İnterbank ve repo oranları tablolar halinde yayınlanmaktadır. Pazar günleri İMKB'nin haftalık değerlendirmesine ilişkin veriler tablolaştırılmaktadır. Pazartesi günü, sektörel analizlere gidilmektedir.

Gazetenin ekonomi haberlerinin incelenmesi sonucunda, Tablo 2'de de görüleceği gibi, en fazla bankacılık (47 haber) konusundaki haberlerin sayfalarda

yer bulduğu belirlenmektedir. Ardından sırasıyla özelleştirme, Avrupa Birliği ile ilişkiler, yasal düzenleme ve yeni uygulamalar ve para piyasalarına yönelik haberler ağırlıklı bulunmaktadır. Daha sonra da haber konularının sırasıyla birlik, oda ve dernekler, Hazine, yatırım ve girişimler, sermaye piyasası, firma tanıtımı, vergi, otomotiv, sosyal güvenlik, yeni ürün tanıtımı, gıda ürünleri ağırlıklı ithalat, bilgisayar, turizm ve seyahat, sendikalar ve sigortacılık kategorilerinde yoğunlaştığı belirlenmektedir.

Genel olarak Cumhuriyet Gazetesi'nin ekonomi sayfalarında bankacılık yine en önemli konu başlıklarından birisidir. Dönemin ekonomi politikalarına bağlı olarak özelleştirme, gümrük birliği ve Avrupa Birliği ile ilişkileri konu alan haberler sayfalarda ön plana çıkmaktadır. Uluslararası piyasalar, para piyasaları, Hazine borçlanmaları, sermaye piyasası, İMKB, otomotiv, bilgisayar, yeni ürün tanıtımı, turizm ve seyahat alanında havayolu ulaşımı ve sigortacılık gibi yeni kategoriler de özel anlamalı bulunmaktadır. Para piyasa ve politikalarına yönelik haberler de dikkati çekmektedir.

Tablo 2. Gazetelerde 1995 Yılında Yayınlanan Ekonomi Haberlerinin Kategorilere Göre Dağılımı

	Kategoriler	Cumhuriyet	Hürriyet	Sabah	Zaman	Dünya	Global	Toplam
1	Bankacılık	47	68	69	24	43	48	299
2	Özelleştirme	35	16	34	15	64	19	183
3	Mahkeme: dava ve soruşturma	0	8	10	0	6	145	169
4	Yatırım ve girişimler	22	33	29	14	51	15	164
5	Birlik, oda ve dernekler	22	29	21	19	34	39	164
6	Yasal düzenleme ve yeni uygulamalar	25	15	38	14	31	34	157
7	Sermaye piyasası	20	29	36	17	27	25	154
8	Siyasi partiler	0	19	0	0	6	115	140
9	Otomotiv	14	48	27	13	15	7	124
10	Yeni ürün tanıtımı	13	46	16	16	14	0	105
11	Avrupa Birliği ile ilişkiler	26	6	17	12	21	19	101
12	Firma tanıtımı	19	17	10	5	39	3	93
13	Görüşler	0	0	0	22	29	37	88
14	Sosyal güvenlik	13	7	26	13	11	17	87
15	Para piyasaları	24	16	15	15	12	0	82
16	Tüketici şikayetleri	7	22	42	8	0	0	79
17	Vergi	18	5	15	3	16	13	70
18	Dış ticaret ilişkileri	9	0	6	19	15	20	69
19	Hazine	22	13	14	4	5	7	65
20	Anlaşma ve ortaklık	8	18	16	9	9	3	63
21	Sendikalar	10	6	14	12	10	10	62
22	5 Nisan kararları	8	12	9	8	16	9	62
23	Turizm ve seyahat	11	27	13	0	0	10	61

24	İhracat	8	11	5	6	22	6	58
25	Enflasyon	6	8	6	8	19	6	53
26	Kalite, standart, verimlilik	5	11	10	0	21	4	51
27	Dış haber	5	0	0	0	14	32	51
28	Konferans, seminer...	6	8	7	0	14	10	45
29	Portre	0	42	0	0	0	0	42
30	İthalat	11	8	7	7	6	3	42
31	Firma kazancı	8	15	15	0	4	0	42
32	Tekstil, konfeksiyon	7	10	17	0	0	4	38
33	Sigortacılık	10	18	5	0	5	0	38
34	Toplantı	3	7	7	5	11	4	37
35	Kredi notu	4	6	11	3	7	5	36
36	Bilgisayar	11	20	5	0	0	0	36
37	Genel kurul	5	8	4	0	8	10	35
38	Petrol, akaryakıt	6	6	7	9	0	5	33
39	Milli Güvenlik ve terör	0	0	0	0	0	32	32
40	TL'den sıfır atılması	5	9	7	3	3	0	27
41	Tarım	0	0	6	9	0	11	26
42	Ödül	5	3	7	0	7	4	26
43	Fuar	0	8	0	8	9	0	25
44	Kutlama	0	12	0	0	9	0	21
45	Görev/lendirilme, alınma vb.	6	0	8	0	7	0	21
46	Siyasilerin yurtdışı gezileri	0	0	0	0	6	14	20
47	Beyaz eşya	0	12	0	4	3	0	19
48	Yabancı sermaye	3	4	0	0	5	5	17
49	Kampanya	0	8	9	0	0	0	17
50	İşçi-memur eylemleri	0	0	4	9	0	4	17
51	Uluslararası ticaret	8	0	5	3	0	0	16
52	Dövizzedeler	6	0	6	0	0	4	16
53	Çevre	6	0	0	0	0	9	15
54	İhaleler	0	0	0	0	13	0	13
55	Reklam	0	7	0	0	0	5	12
56	Yolsuzluk, usulsüzlük	0	0	0	0	0	11	11
57	Maaş, ücret ve aylıklar	0	7	0	4	0	0	11
58	TBMM çalışmaları	0	0	0	0	0	10	10
59	IMF	4	3	0	0	0	3	10
60	Grev ve lokavt	0	0	0	0	4	6	10
61	GAP	0	0	0	4	0	6	10
62	Hayvancılık	3	0	0	5	0	0	8
63	Enerji	3	0	5	0	0	0	8
64	İnşaat	7	0	0	0	0	0	7
65	Eğitim	0	0	0	0	0	7	7
66	Sağlık	0	6	0	0	0	0	6
	Toplam	524	717	640	349	671	815	3716

Köşe yazıları açısından ise, siyasi partiler (9 yazı), sosyal güvenlik (6 yazı) ve ekonomi politikaları (5 yazı) kategorilerinin anlamlı bulunması, gazetenin

yorumlarında siyasi konuların ve sosyal güvenlik konularının ön planda olduğunu ortaya koymaktadır.

1995 yılında ilan durumuna göre, 24 ya da 32 sayfa halinde yayınlanan Hürriyet Gazetesinin renkli basılan 6 ile 9. sayfası “Ekonomi”, 7. sayfası “Para Piyasa Ekonomi” ve 8. sayfası “Piyasa” başlıklı logolarla yayınlanmaktadır. Gazetenin özellikle 7. sayfasında sıklıkla istatistiksel veriler grafikleştirilerek sunulmaktadır. Piyasa sayfasının ise, yaklaşık dörtte üçlük bölümünde İMKB ve para piyasalarına yönelik veriler, altın ve gümüş fiyatları, faizlerde son durum gibi bilgileri içeren, 10’a yakın tablo yayınlanmaktadır. Cumhuriyet Gazetesinde olduğu gibi pazar günleri tablolar haftalık verilerden oluşturulmakta ve pazartesi günü de haftanın ilk günü olması nedeniyle yatırımcıların kullanımına uygun biçime getirilmektedir. Sayfalarda ayrıca “Paranın Yorumu”, “Gülçin Yazıyor”, “Tüketicinin Erkan Abi’si” gibi yeni köşeler de dikkati çekmektedir.

Hürriyet Gazetesinin ekonomi sayfalarının incelenmesi sonucunda, Tablo 2’de de görüleceği gibi, haberlerde yoğunluğun bankacılık (68 haber) kategorisinde odaklandığı ortaya çıkmaktadır. Daha sonra sırasıyla otomotiv, yeni ürün tanıtımı, portre ve yatırım ve girişimlere yönelik haberler ağırlık kazanmaktadır. Ardından sırasıyla, birlik, oda ve dernekler, para piyasaları, sermaye piyasası, turizm ve seyahat, tüketici şikayetleri, bilgisayar, siyasi partiler, anlaşma ve ortaklıklar, sigortacılık, yasal düzenleme ve uygulamalar, firma tanıtımı, özelleştirme, firma kazancı, Hazine, beyaz eşya, 5 Nisan kararlarının değerlendirilmesi, ihracat, kalite, standart, verimlilik ve tekstil, konfeksiyon kategorileri ön planda bulunmaktadır.

Bankacılık kategorisinin ardından otomotiv konularının yeni ürün tanıtımları ile birlikte önemli bir yer tuttuğunun belirlendiği Hürriyet Gazetesinde, portreler de önemli bir kategori olarak ortaya çıkmaktadır. Yatırım ve girişimlere verilen önemle birlikte, birlik, da ve dernekler içinde TUSIAD ve TOBB’un ağırlıkları hissedilmektedir. Daha sonra para ve sermaye piyasalarına yönelik konular sayfaları işgal etmekte ve diğer konular arasında tüketici şikayetleri farklı bir kesime hitap eden bir kategori olarak belirmektedir. Diğer haberlerde ise ağırlıklı olarak ülkenin ekonomi politika ve uygulamalarına yönelik konularla sanayici, işadamları ve yatırımcılara seslenilmektedir.

Gazetede ki köşe yazılarının konulaştırılması sonucunda en fazla sermaye piyasası (10 yazı), siyasi partiler (8 yazı), demokratikleşme (7 yazı), bankacılık (6 yazı) ve para piyasaları (6 yazı) kategorilerinin anlamlı bulunduğu ortaya çıkmaktadır. Elde edilen kategorilerdeki yorumların ülkedeki bütün insanları ilgilendiren yönlerinin olduğunu söylemek de mümkündür, ancak özel olarak ilgilendirdiği kesimler dikkat çekicidir. Sermaye ve para piyasalarına ilişkin yorumların yatırımcılar için rehber görevi gördüğü söylenebilirse de,

demokratikleşme ve bankacılık alanlarındaki yorumların politikacılarla bankacı ve işadamlarına yönelik olduğu belirlenmektedir.

1995 yılında Sabah Gazetesi, 20 sayfa halinde yayınlanmakta ve genellikle 7, 8, 9 ve bazen 10. sayfayı da kapsayacak şekilde, ekonomi haberlerine yer vermektedir. Genel olarak 7. sayfa, "Sabah Ekonomi" logosu ile dikkati çekmektedir. Grafik kullanımına sıklıkla rastlanmamakla birlikte, haberlerde yararlanılan tablolar çeşitli illüstrasyonlarla birlikte sunulmaktadır. 8. sayfada, İMKB verileri ve döviz piyasasına ilişkin "Yatırımcıların Borsa Günlüğü", "Para Durumu", "Dünya Borsalarında Bugün" ve "Cebinizdeki Paranın Seyir Defteri" gibi adlar altında, 10'un üzerinde grafik ve tabloya yer verilmektedir. Pazar günleri bunların sayısı haftalık borsa değerlendirmelerine yönelik olanlarla birlikte 20'ye yaklaşmaktadır. Ayrıca gazetede, "Para Sentez" ve "Tüketici Gözüyle" gibi köşeler dikkati çekmektedir.

İncelenen haberlerin kategorileştirilmesi sonucunda, Tablo 2'de de görüleceği gibi, gazetenin ekonomi sayfalarında yayınlanan haberlerin en fazla bankacılık kategorisinde (69 haber) yoğunlaştığı belirlenmektedir. Gazetede ayrıca, tüketici şikayetleri, yasal düzenleme ve yeni uygulamalar, sermaye piyasası, özelleştirme, yatırım ve girişimler, otomotiv ve sosyal güvenlik konularındaki haberlerin de ağırlıklı olduğu ortaya çıkmaktadır.

Sabah Gazetesi'nin bankacılık kategorisinin yayında tüketici şikayetlerine, yasal düzenleme ve yeni uygulamalarla, sermaye piyasasına, özelleştirme ile yatırım ve girişimlere, otomotivle birlik, oda ve derneklere, emeklilik ağırlıklı olarak sosyal güvenlik konularına yer veriyor olması, yelpazesini geniş tuttuğu biçiminde yorumlanabilir. Ancak yine de iş, sermaye ve ekonomi politikaları ile ilgilenen çevreleri kapsayan haberlerin belirli bir ağırlığı söz konusudur.

Sabah Gazetesi'nin köşe yazılarında ise, sermaye piyasası (13 yazı) alanında bir yoğunlaşma belirlenirken, daha az olmak üzere ekonomi politikaları (8 yazı) ve özelleştirme (6 yazı) kategorileri anlamlı bulunmaktadır.

1995'te de Zaman Gazetesi, 20 sayfa halinde yayınlanmaktadır. Gazetede ekonomi haberleri 6. ve 7. sayfalarda yayınlanmaktadır. Genel olarak ekonomi sayfalarında yer verilen tablolar, önceki gazetelere oranla daha sade sunulmaktadır. Salt rakamlardan oluşan ve diğer gazetelerdekine benzer verileri içeren tabloların başlıkları bulunmamaktadır. "Tüketici Masası" ve "Para Günlüğü" gibi köşeler de sayfalardaki yerini almaktadır.

Zaman Gazetesi'nin incelenen sayfalarında yer alan ekonomi haberlerinde bankacılık (24 haber) kategorisinin, hemen ardından görüşler, birlik, oda ve

dernekler, dış ticaret ilişkileri, sermaye piyasası, yeni ürün tanıtımı, özelleştirme ve para piyasaları konularının ön plana çıktığı belirlenmektedir.

Konuların genel olarak dağılımının anlaşıldığı Zaman Gazetesi'nin ekonomi sayfalarında, bankacılığın ardından görüşlere, daha sonra MÜSİAD ağırlıklı olmak üzere birlik, oda ve derneklere, hemen ardından Türk Cumhuriyetleri ile yapılan dış ticaret ve daha sonra Güneydoğu bölgesi ağırlıklı yatırım ve girişimler ağırlıklı konulara yer verilmesi daha önce incelenen gazetelerden farklı bir yayın politikasının işaretlerini taşımaktadır. Sermaye piyasası, özelleştirme, para piyasaları, gümrük birliği ağırlıklı Avrupa Birliği ile ilişkiler gibi konular ülke gündemindeki ekonomi politikaları ile ilgili maddelerdir. Çalışma hayatı ağırlıklı sosyal güvenlik ve sendikalar gibi konulara verilen önem de gazetenin ekonomi sayfalarının yayın politikalarını ortaya koyan bir başka önemli göstergeler olarak değerlendirilmektedir. Yelpezesini konuları kategorileştirilemeyecek kadar geniş tutan gazete, sanayici ve işadamları ile birlikte, ekonomi politikalarına yönelik yayınlar da da bulunurken, çalışan kesime ayrı bir önem göstermektedir. Gazete yer alan köşe yazılarının ise belirli konularda odaklanmadığı ve anlamlı bir kategoride toplanmadığı belirlenmektedir.

1995 yılında Dünya Gazetesi 12 sayfa şeklinde yayınlanmakta ve 8 sayfalık Borsa Bülteni eki vermektedir. Gazetenin genel olarak 1, 2 ve 3. sayfalarında güncel ekonomi haberlerine yer verilmektedir. Diğer gazetelerin para ya da piyasa başlıklarıyla anılan sayfalarında yer verilen grafik ve tablolar, gazetenin Borsa Bülteni ekinde oldukça ayrıntılı bir şekilde yer almaktadır. Gazete, bu ek dışında Dünya Dosyaları başlığı altında sayfa sayısı değişebilen oranlarda sektörlerle yönelik ve Özel ek adı altında da bölgesel haberlere yer verilen ekler yayınlamaktadır.

Dünya Gazetesi'nin 1995 yılında incelenen sayfalarında en fazla özelleştirme (64 haber) konusuna yönelik haberlere yer verildiği belirlenmektedir. Daha sonra sayfalarda yatırım ve girişimler, bankacılık, firma tanıtımı, birlik, oda ve dernekler, yasal düzenleme ve yeni uygulamalar, görüşler ve sermaye piyasası konulu haberler ön plana çıkmaktadır.

1995'te Dünya Gazetesi, artık ülkenin güncel ekonomik sorunlarından birini gündeminin ilk sırasına almakla birlikte, yatırım ve girişimlere verdiği önemden sonra ancak bankacılık sektörüne yer vermektedir. Ardından, firma tanıtımları onu izlemektedir. Yatırım ve girişimler de bir anlamda firmalarla ilgili duyurular biçiminde yorumlanırsa, gazetenin yatırımcı ve girişimci konumundaki sanayici ve işadamlarına yönelik yayınlarının ağırlıklı olduğu söylenilebilir. Birlik, oda ve derneklere değinilen haberler, yatırım ve girişimcilere rehberlik edebilecek

anlamdaki yasal düzenleme ve yeni uygulamalardan söz edildiği ve bunu sanayici ve işadamları ağırlıklı görüşlerin izlediği anlaşılmaktadır.

İncelenen sayfalarda yer alan köşe yazılarının genel anlamda belirli kategorilerde yoğunlaştığını söylemek mümkün değildir. Ancak ekonomi politikaları (11 yazı), siyasi partiler (8 yazı), para piyasaları (7 yazı), demokratikleşme (5 yazı) ve vergi (5 yazı) kategorileri en çok işlenen konuları içine almaktadır. Bu da gazetenin yorum yazılarında daha çok politik içerikte yazıların yazıldığını ortaya koymaktadır.

18 Şubat 1995'te yayın hayatına başlayan ve 12 sayfa halinde yayınlanan Global Gazetesi, ilk sayılarında logonun altında "Günlük Ekonomi ve Politika Gazetesi" alt başlığı kullanırken, daha sonra bu "Günlük Politika ve Ekonomi Gazetesi" biçimine dönüşmüştür. Önceleri daha fazla ekonomiye ağırlık veren gazete, bu politikasını değiştirerek daha sonra politik konulara ağırlık vermeye başlamıştır. Gazetenin ilk sayfası dışında 3 ve 4. sayfalarında "Politika ve Ekonomi" başlığıyla haberlere yer verilmektedir. 5. sayfa para, borsa ve şirket haberlerine ayrılmıştır. Bu doğrultuda gazetenin 1, 2, 3 ve 4. sayfaları (yayın politikası değişikliğinden sonra 5. sayfa da eklenerek) inceleme birimine dahil edilmiştir.

Tablo 2'den görüleceği gibi, 1995'te Global Gazetesi'nde en fazla mahkeme, dava ve soruşturma (145 haber) kategorisi ön plana çıkmaktadır. İkinci sırada ise sayfalarda dağınık bir biçimde haber olarak bulunan siyasi partiler kategorisinin önemli bir ağırlığa sahip olduğu belirlenmektedir. Sırasıyla daha sonra bankacılık, birlik, oda ve dernekler, yasal düzenleme ve yeni uygulamalar, görüşler, dış haber, milli güvenlik ve terör ve sermaye piyasası kategorilerinde toplanan haberler ağırlık taşımaktadır.

Mahkemelerdeki dava ve soruşturmaları sayfalarında düzenli olarak yayınlayan Global Gazetesi, yayın politikasındaki değişikliğin de bir uzantısı olarak, ekonomi konularına ayırdığı yoğunluklardan daha fazla oranda siyasi partilere yer ayırmaktadır. Öte yandan gazetede yer alan köşe yazılarının değerlendirilmesi sonucunda anlamlı bir kategori oluşturulamamaktadır.

1995 yılına ilişkin bulgular biraraya getirildiğinde, toplam 3716 haber 66 kategoride sınıflandırılabilir. Bunlar arasında en fazla bankacılık (299 haber) sektörüne yönelik haberlerin ön plana çıktığı belirlenmektedir. Gazeteler ağırlıklı olarak haberlerinde ikinci sırada özelleştirme sorununu ele almışlardır. Global Gazetesi'nin etkisiyle mahkeme, dava ve soruşturma konularına yönelik haberler toplamda üçüncü sırada yer almaktadır. Ardından birlik, oda ve dernekler, yatırım ve girişimler, yasal düzenleme ve yeni uygulamalar, sermaye piyasası,

siyasi partiler, otomotiv, yeni ürün tanıtımı ve Avrupa Birliği ile ilişkiler ön plana çıkan haber konularıdır. En başta bir dağınıklığın bulunduğu anlaşılan ekonomi haberlerinden elde edilen kategorilerden, bu haberlerin daha çok bankacılık sektörü ile ilişkisi olan çevreleri, sanayici ve işadamlarını, para ve sermaye piyasası yatırımcılarını, daha az oranda olmak üzere küçük ve orta ölçekli esnafı ve çalışan kesimi hedef aldığı belirlenmektedir.

Köşe yazılarının değerlendirilmesinden ise, en fazla siyasi partilere yönelik yazıların (32 yazı) kaleme alındığı belirlenmektedir. Ardından ekonomi politikaları (28 yazı), sermaye piyasası (23 yazı), para piyasaları (20 yazı) ve demokratikleşme (19 yazı) konularındaki yazılar dikkati çekmektedir. Buradan da ekonomi konularının politika ağırlıklı bir biçimde yorumlandığı anlaşılmaktadır. Bunu, sermaye ve para piyasalarına ilişkin yorumlar izlemektedir. Dolayısıyla haber konuları ile köşe yazılarının konuları arasında paralel bir yoğunluk olmadığı belirlenmektedir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Ticareti ikinci sınıf bir iş olarak gören Osmanlı toplumunun mirası üzerine kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk ekonomi politikalarının İzmir İktisat Kongresi ile belgelendiğini söylemek mümkündür. 1930'larla birlikte yaşanan dünya ekonomik krizinden Türkiye de önemli ölçüde etkilenmiştir. Devletçilik ilke ve politikasının çok yoğun uygulandığı savaş ekonomisi yıllarının ardından, 1940'larda Milli Koruma Kanunu, Varlık ve Toprak Mahsulleri Vergileri ile tanışılmıştır. 1950'ler ise Demokrat Parti iktidarı içinde ekonomik liberalizm dönemi olarak tanımlanmıştır. 27 Mayıs 1960'la başlayan ve neredeyse her 10 yılda bir yinelenen askeri müdahalelerin ülkenin bütün dengelerinin yeniden kurulması anlamında önemli bir etkisi olmuştur. 12 Eylül 1980 askeri müdahalesi ile başlayan döneme, 24 Ocak 1980'de alınan ekonomik kararlar damgasını vurmuştur. Türk ekonomi modelinin revizyonu sayılabilecek bu tarih, ekonomi basınının da miladı sayılmaktadır. Kararların mimarı Turgut Özal'ın başbakanlığında başlayan yeni dönem, Avrupa Birliği'ne tam üyelik başvurusunun yapıldığı, özelleştirmenin gündeme getirildiği, dış borçların arttığı ve ülkenin kapılarını sonuna kadar açtığı yıllar olmuştur. Ülke yeni bir ekonomik krizle 1994 yılında yüzyüze gelmiştir. 5 Nisan 1994 ekonomik kararlarının izlerinin ardından, 1996'da Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği'ne girilmiştir.

Ekonomi haberciliğinin izlediği gelişim de yaşamın ekonomik boyutlarından farklı değildir. Başlangıçta ekonomi haberleri, diğer haberlerden farklı tutulmamıştır. Gelişim sürecinde birkaç sütunluk köşelerden üç dört sayfalık "Ekonomi" başlıklı bölümlere ve oradan yalnızca ekonomi konularına yer veren gazetelere uzanan bir süreç yaşanmıştır. Hatta artık, ekonomi sayfaları içinde yeni

yeni alt bölümler ve daha özel uzmanlık alanları oluşmaya başlamıştır. Bu süreçte, ülkenin ekonomi politikalarındaki değişim ve gelişimleri, gazetelerin ekonomi haberlerine bakarak yorumlamak mümkündür. Her 10 yılda ülkenin değişen ekonomik görünümünü yansıtan haberin daha bir gelişerek sayfalarda yerini aldığı belirlenmektedir. 1975'te 9 konu, 1985'te 43 konu ve 1995'te 66 konuya ulaşan ekonomi haberleri üzerine yapılan kategorileştirmede yaşamın farklı yönlerine ilişkin olayların ekonomik boyutlarının ekonomi haberi olarak ele alındığı ortaya çıkmaktadır.

1975 yılında ekonomi sayfalarının gündemini tarım, ihracat ve dış haberlerinin oluşturduğu, ardından da enflasyon, toplu iş sözleşmesi ve grev konularının haberlerde yerini bulduğu belirlenmektedir. 1985'e gelindiğinde ekonomi sayfalarının ağırlıklı konusunu bankacılık sektörüne yönelik haberler oluşturmaktadır. Ardından yasal düzenleme ve yeni uygulamalar, yatırım ve girişimler, dış haberler ağırlıklı olarak haber konusu yapılmaktadır. Vergi, enflasyon ve ihracat konuları güncel konular arasındadır. 1995'te bankacılık sektörü yine üstünlüğünü korurken, gündemin ilk sırasına özelleştirme sorunu yükselmiştir. Yatırım ve girişimler, yasal düzenleme ve yeni uygulamalar, Avrupa Birliği ile ilişkiler diğer konular arasındadır. 1975'te ilk sırada yer alan tarım konusu 1985'te 19. ve 1995'te 41. sırada bulunmaktadır. 1975'te ikinci sıradaki ihracat haberleri 1985'te sekizinci sıraya gerilerken, 10 yıl daha sonra 24. sıraya düşmüştür. 1985'te ikinci sıradaki yasal düzenleme ve yeni uygulamalar, 10 yıl sonra altıncı sıraya gerilemiştir. Yatırım ve girişimler 1985 ve 1995'te üçüncü ve dördüncü sıralarda bulunmaktadır. Dış haberler, 1995'e gelindiğinde 20 yıl önceki 3. ve 10 yıl önceki 4. konumuna rağmen, daha arkalara, 27. sıraya gerilemiştir. 10 yıl önce gündemin önemli maddeleri arasında yer alan vergi konusu da 1995'te daha arka sıralara düşmüştür.

Genel olarak son 20 yılda şekillendiği belirlenen ekonomi haberciliğine yönelik yayın politikalarının son yıllarda daha çok sanayici, işadamları ya da para ve sermaye piyasaları ile yakından ilgilenen kişileri hedef aldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Ülkenin serbest piyasa ekonomisi modeli ve Avrupa Birliği'ne üyelik hedefleri de bu politikalarla önemli bir şekilde paralellik taşımaktadır. 1975'lerde gündemde olan kesimler ise artık sayfalarda daha az yer bulmaktadır. Giderek belli alanlarda uzmanlaşan ekonomi haberciliği, bazı alanlardaki ilgisini yitirmekte ya da ülkedeki diğer kesimleri artık yadsımaktadır. Halbuki ülke ekonomisinde ve toplumsal yaşantısında, ekonomi sayfalarında yadsınan kesimlerin ağırlığı hala devam etmektedir.

Sonuç olarak geçmişe dönük bir envanterin çıkarılması niteliğindeki bu çalışma ile ekonomi haberciliğinin değişen yüzü ve yayın politikalarının altını çizmek mümkün olmuştur. Geleceğe yönelik öneriler bağlamında ise yapılacak iş, elde

edilen bulgular doğrultusunda ekonomi haberciliği yayın politikalarının sorgulamasını sağlamak olacaktır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

Gökçe, O. (1995). İçerik çözümlemesi. (2. Baskı.). Konya: Selçuk Üniversitesi, İletişim Fakültesi Yay.

Yüksel, E. (1996). Türk basınının gelişiminde basında ekonomi ve ekonomi basını. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

----- (1999). Türkiye’de ekonomi basını gündemi ve siyasal gündem ilişkisi. Yayınlanmamış doktora tezi. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

Cumhuriyet Gazetesi. 1-10 Nisan 1975; 11-20 Mayıs 1975; 21-30 Haziran 1975; 1-10 Nisan 1985; 11-20 Mayıs 1985; 21-30 Haziran 1985; 1-10 Nisan 1995; 11-20 Mayıs 1995; 21-30 Haziran 1995.

Dünya Gazetesi. 1-10 Nisan 1985; 11-20 Mayıs 1985; 21-30 Haziran 1985; 1-10 Nisan 1995; 11-20 Mayıs 1995; 21-30 Haziran 1995.

Global Gazetesi. 1-10 Nisan 1995; 11-20 Mayıs 1995; 21-30 Haziran 1995.

Hürriyet Gazetesi. 1-10 Nisan 1975; 11-20 Mayıs 1975; 21-30 Haziran 1975; 1-10 Nisan 1985; 11-20 Mayıs 1985; 21-30 Haziran 1985; 1-10 Nisan 1995; 11-20 Mayıs 1995; 21-30 Haziran 1995.

Sabah Gazetesi. Nisan-Haziran 1988; 1-10 Nisan 1995; 11-20 Mayıs 1995; 21-30 Haziran 1995.

Zaman Gazetesi. Nisan-Haziran 1990; 1-10 Nisan 1995; 11-20 Mayıs 1995; 21-30 Haziran 1995.